

Євпак Сніжана,

старший науковий співробітник

навчально-наукової лабораторії екстремальної та кризової психології

навчально-наукового інституту управління та безпеки населення,

Національний університет цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ КОМАНДОУТВОРЕННЯ ТА УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СЕРЕД КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Постійні зміни та виклики сучасного світу вимагають від закладів вищої освіти з особливими умовами навчання (далі – ЗВО) активної реалізації психологічної складової в професійній підготовці майбутніх рятувальників. Значна частина уваги співробітників психологічної служби ЗВО зосереджена на розвитку не лише професійних умінь, а й формуванні навичок командної роботи, як комплексного підходу. Такий підхід дозволяє одночасно розвивати навички ефективної комунікації, емоційного інтелекту, успішної взаємодії та координації, лідерства й ініціативності, критичного мислення, креативності, гнучкості, довіри, відповідальності, вміння управляти конфліктами, самоорганізації та тайм-менеджменту.

Формування згуртованої та ефективної команди є критично важливим для курсантів, які готуються до професії рятувальника. Робота рятувальників найчастіше проходить в складних та непередбачуваних умовах, де швидкість, злагодженість, взаємна підтримка можуть стати вирішальними факторами для успішного виконання службових обов'язків [3].

На сьогоднішній день, в умовах воєнного стану, значення командної роботи набуває ще більшої значущості, коли рятувальникам доводиться працювати в екстремальних для життя умовах, ліквідуючи наслідки ворожої агресії. Важливо відмітити, що робота у злагодженій команді дозволяє рятувальникам почуватися впевненіше, діяти більш раціонально в стресових умовах, правильна координація дій, розподіл ролей, ефективна передача інформації дозволяють уникнути хаосу в критичних ситуаціях, командна довіра та підтримка допомагають рятувальникам справлятися з фізичними та психологічними навантаженнями, а швидке та злагоджене реагування команди у надзвичайних ситуаціях рятує життя людей.

Важливими питаннями, окрім згуртування, є розвиток командної взаємодії, успішної комунікації та підготовка курсантів до реальних викликів, які можуть виникнути в їхній професійній діяльності.

Психологами Національного університету цивільного захисту України були включені до програми з психологічної підготовки Табірного збору 2025 року виїзні групові заняття з елементами мотузкового курсу для курсантів першого курсу. Мотузковий курс має багату історію, що бере свій початок від військових тренувань і еволюціонує до сучасних програм розвитку командної роботи та особистісного зростання. Перші смуги перешкод, які можна вважати попередниками мотузкових курсів, використовувалися у військових тренуваннях для підвищення фізичної та психологічної підготовки солдатів. Вони були спрямовані на розвиток витривалості, спритності та командної співпраці. Методика фізичного виховання, яка розроблена французьким морським офіцером Жоржем Ебером на початку 1900-х років, відома як «природний метод» включала вправи на свіжому повітрі та використання перешкод, подібних до тих, що зустрічаються на кораблях, це стало основою для сучасних мотузкових курсів [1].

Спируючись на цілі та завдання мотузкових курсів для підготовки молоді до складних ситуацій, психологами університету були враховані такі аспекти командотворення, як визначення природних лідерів, тренування розуміння інструкцій та чіткого висловлювання своїх думок, навичок швидкого ухвалення рішень та розподілення ресурсів в умовах обмеженого часу, також моделювання ситуацій із доланням перешкод, які вимагають координацію рухів та командної стратегії.

Наведемо приклад кілька елементів з мотузкового курсу, які включені до програми з психологічної підготовки для курсантів першого курсу університету [2]:

1. Вертикальна павутина – мотузковий елемент, який імітує павутиння, натягнуте вертикально між деревами, складається з горизонтальних та вертикальних мотузок, які утворюють осередки різної величини.

2. Електрична стіна – мотузковий елемент представляє собою мотузку, яка натягнута між деревами.

Психологами були запропоновані змодельовані ситуації, в яких група рятувальників прибуває на місце надзвичайної події, задля порятунку людей, вони повинні подолати перешкоди, які знаходяться під електричним струмом. Групам курсантів було поставлене завдання розробити командні стратегії і перейти групою з однієї сторони на іншу сторону через перешкоди, павутину або електричну стіну, не торкнувшись їх. Вправи вважались завершеними після того, як вся команда успішно переходила на інший бік. По закінченню проходження елементів мотузкового курсу курсанти аналізували прийняті командою стратегії та розбирали помилки.

Проведення групових занять з проходженням тренажерів мотузкового курсу є важливою складовою підготовки майбутніх рятувальників, адже вони сприяють формуванню ключових навичок, необхідних для ефективного виконання службових обов'язків у складних, небезпечних умовах. По-перше, розвивається фізична витривалість, сила, координація рухів, спритність та відчуття балансу, оскільки в професійній діяльності вони повинні бути здатними швидко долати перешкоди, здійснювати евакуацію постраждалих. По-друге, розвиваються навички командної роботи. Під час проходження тренажерів курсанти вчаться працювати разом, довіряти один одному, нести відповідальність за кожного в команді та прийняття рішень, тренується стратегічне мислення, розвиваються навички комунікації, як вербальної, так і невербальної. В умовах реальних рятувальних операцій ці вміння є важливими, оскільки ефективна взаємодія команди може врятувати життя.

Впровадження до психологічної підготовки курсантів, системного проведення групових занять з елементами мотузкового курсу підвищить рівень згуртованості, культуру взаємопідтримки та взаємоповаги, дасть можливість розвинути важливі навички комунікації та лідерські якості, сформує навички прийняття рішень в стресових ситуаціях.

Таким чином, у формуванні злагодженої команди курсантів значну ефективність показали групові заняття з проходженням тренажерів мотузкового курсу, що стали важливим елементом підготовки майбутніх рятувальників. Проходження таких занять допоможе їм не тільки фізично підготуватися до виконання складних завдань, а й зміцнити навички роботи в команді, здатність діяти в критичних ситуаціях та постійно вдосконалювати свої професійні якості, які дозволять ефективно рятувати життя і забезпечувати безпеку людей у найскладніших умовах.

Список використаних джерел:

1. Georges Hebert The Natural Method: Georges Hébert's Practical Guide to Physical Education. Create Space Independent Publishing Platform, 2014. 70 p.

2. Kelly Sedlak. STEMify is an initiative of Ohio State University Extension Find out more by visiting: URL: https://harrison.osu.edu/sites/harrison/files/imce/T_Resources/Spider%20Web_pictureless.pdf (дата звернення 03.04.2025)

3. Литвин А.В., Руденко Л.А. Формування психологічної готовності курсантів ЗВО ДСНС до діяльності в ризиконебезпечних обставинах. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2021. № 1(21). С. 40-48.